

καὶ γιὰ πρώτη φορά βρέθηκε ἡ ἀπλαστή γλῶσσα τῆς ἐποχῆς μπρὸς σὲ τόσο μεγάλο καὶ βαρὺ θεωρητικὸ θέμα, ποὺ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ ἐκλαίκευση, καὶ ὄχι μόνο σχολαστικὴ διαπραγμάτευση. Ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας καταφεύγει στὴν ἀρχαία μόνο ὅταν τοῦ λείπουν οἱ λέξεις ἀπ' τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν τότε, τὴ ζωντανή, τὴ μητρική, τὴ γραφτὴ, τόσο τῆς ἐμπορικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς ποὺ ἦταν δημοτικώτατη μ' ὅλες τὶς ἀνωμαλίες καὶ παρεκκλίσεις της, ὅσο καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ποὺ εἶχε μεγάλη παράδοση καὶ ἦταν ἐπίσης δημοτικὴ. Ἐχτὸς ἀπ' τὸ πέταμα τῶν ξενισμῶν, ὑπαγορευμένο τότε κι ἀπὸ ἐθνικοὺς λόγους (βλ. τὴν εἰσαγωγή μου, σελ. ιδ') ἄλλη ἀρχὴ ποὺ αὐστηρὰ ἀκολουθαίει ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας στὴ γλῶσσα του εἶναι ἡ προσήλωσή του στὴ δημοτικὴ, στὰ ζωντανὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσας, ποὺ τὰ χρησιμοποιεῖ πότε αὐτούσια (μποροῦσε, ἦτον, εἶσθαν, ἀρκετά, ἀπερνῶντας κλπ. βλ. πρκ. σελ. 285 κπ.), πότε ἐξαρχαῖσμένα, ἂν καὶ σ' αὐτὰ τὸ σημεῖο ὁ ἀρχαῖσμός του πρέπει νὰ ἐχτιμηθεῖ μὲ τὰ γλωσσικὰ κριτήρια τῆς ἐποχῆς καὶ μὲ τὴ γλωσσικὴ τῆς συνήθεια, κι ἐμεῖς εἶδαμε, πὼς τὰ περισσότερα γλωσσικὰ παραδρομίσματα τῆς Ἑλλ. Νομαρχίας ἦταν στὴν ἐποχὴ τῆς κοινόχρηστα καὶ καθιερωμένα ἀπ' τὴ συνήθεια πολλῶν χρόνων (βλ. πρκ. σελ. 285-286). Ἔτσι τὸ ἀστόχαστα τὸ κάνει ἀστοχάστως (κι ὁ Πάριος στὴν Πατρ. Διδ. σελ. 33 τῆς ἐκδοσῆς μου τὸ ἀνεμπόδιστα - ἀνεμποδίστως), τὸ ὀλοτελα - ὀλοτελῶς (ποὺ εἶναι κι αὐτὸς κοινόχρηστος τύπος), γράφει καὶ στοχαστικὰ Ε23β⁹. Τὸ διαφορετικὰ τὸ λέει διαφορετικῶς (Α72¹²), πολὺ κοινόχρηστο τότε. Λέει: εὐκολώτερα καὶ εὐκολωτέρως, συχνὰ καὶ συχνῶς, φανερά (πολλές φορές) καὶ φανερῶς (ὅπως στὰ συμβόλαια ἔγραφαν: ἀνταμῶς (ἀντάμα) καὶ συχνῶς βλ. Γουζέλη Χάσην, ἐκδ. 1927 σχόλια, σελ. 46, σημ. 29), τὸ βιαστικὰ τὸ λέει: βιαίως (ΣΤ12¹⁰) καὶ τό: βιαστικός (τυραννικός, αὐθαίρετος, πρβλ. βιαστικὴ παρθενία (βλ. σελ. 271 καὶ 311) καὶ ἄλλοῦ πάλι βίαιον χαρακτηρίζει τὸ θάνατο ἀπὸ τοὺς τυράννους (Ε48¹⁶), γράφει καὶ ὀγληγορώτερον (Δ3¹²) καὶ ὀγληγορώτερα (Δ51⁴). Τὸ δημοτικὸ φουμίζω, (φουμιστός) τὸ κάνει εὐφημίζω Δ70⁸ καὶ Α72⁹, ὅπως ὁ Γουζέλης γράφει «εὐφημισμένοι ἥρωες» Κρίσις Παρ. σελ. 200 (βλ. Κριτικὰ ὀ.π. σελ. 268), τὸ στερῶ τὸ κάνει ὕστερῶ (ὅπως τῷγραφαν ὅλοι ἔτσι στὰ χρόνια του). Ἀπ' τὸ κοῦφος - κουφῶ τῆς ἀρχαίας κάνει τὴ μετοχὴ κεκωφωμένους, θέλοντας διθυρραμβικὰ νὰ χτυπήσει τοὺς ἀνόητους (Β28¹⁰). Λέει τὸν ζέφυρα: ζωηρότατον, μὲ τὴν ἀρχαία ἔννοια τοῦ ζωηφόρου, ζειδώρου (Δ93⁹). Τὴ διατριβή, διαβίωση τὴ λέει διαγωγή ἀπ' τ' ἀρχαῖο διάγω (Δ64). Τὴν παραμονὴ τῆς Ἑλλάδας στὴ σκλαβιά τὴ λέει: ἐπιμονή (Ε1²). Τοὺς φιλοσόφους καὶ μελετητὲς τῆς εὐδαιμονίας τοὺς λέει: πολυπράγμονας τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, καὶ τοὺς Ἑλληνες σοφοὺς «οἱ πολυπράγμονες Ἑλληνες» (Α6¹, Γ3α⁵). Γράφει: «σεῖουν τὸν

ζυγόν» (ἀποσειούν Β15¹⁸), συνοδεύεις μέ.. (συνοδοιοπορεῖς μέ... Α44², Γ35⁷). Τὸν ἀμοιβαῖο, τὸν λέει «ἀλλεπάλληλον δανεισμόν» Δ12α². Τὸ ἐκστράτευον - ἐκπορεύοντο (Α126¹), τὸ νὰ ἐξαλείψῃ - ἐκλείψῃ (Α100⁸), τὸ μέγεθος καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια - μεγαλειότητα (Α2⁸), τὸ δίνω χαρακτῆρα, μορφώνω - χαρακτηρίζω Ε28¹⁸. Τὸ μακρὰν - μακρόθεν Α141⁸⁴. Τὴν θρησκοκαπηλεία τὴ λέει: κατάχρησιν τῆς θρησκείας Δ5⁷. Τὴν ἀναποδιά, τὴν ἀτυχία ἢ ἀντιξοότητα τὴ λέει: τὸ ἐναντίον Α10⁹. Τὸ προμηνῶ τὸ λέει προδεικνύω. Τὴν ὑπακοὴ στοὺς νόμους τὴ λέει: διατήρησιν ἀκριβῆ τῶν νόμων (Α148⁴). Τοὺς ἀδιάφορους καὶ μπροστὰ στὸ πατριωτικὸ καθῆκον, ἀντίθετα μὲ τοὺς «συνδρομητὰς», τοὺς λέει «ἀπρόσεκτα πνεύματα» (Ε49⁸). Ὅλα αὐτὰ ἦταν κοινόχρηστα τότε καὶ πολὺ εὐκολονόητα, ὅσο κι ἂν μᾶς παραξενεύουν σήμερα. Ὁ ὄρος λ.χ. διοικήσεις, γι' αὐτὸ ποὺ λέμε πολίτευμα, ἦταν καθιερωμένος ἀπ' τὸ Ρήγα, ποὺ εἶχε γράψῃ (βλ. Λάμπρου: Ἀποκαλύψεις σελ. 29) βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Νέα πολιτικὴ διοικήσεις τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης», τὴν ἔχουν κι ἄλλα κείμενα τοῦ Δοννᾶ, τοῦ Κοδρικᾶ κλπ. καὶ ἡ Ἀδελφ. Διδασκαλία (δ. π. σελ. 26, 35 καὶ 33: καλῶς διοικουμένην δημοκρατικὴν διοίκησιν), Τὸν ὄρο: πολίτευμα, τὸν ἔχει ὁ Κοραῆς στὴν Ἀδελφ. Διδ. σελ. 61 τῆς ἐκδοσῆς μου. Ὁ ὄρος: κλάσις, ἦταν ἐμπορικὸς καὶ σήμαινε τὸ εἶδος τῶν ἐμπορευμάτων κατὰ ποιότητα, κι ἀπὸ ἐκεῖ χρησιμοποιοῦσαν συχνὰ γι' αὐτὸ ποὺ λέμε: τάξις κοινωνικὴ (ἄνθρωπος κατωτάτης κλάσεως κλπ.). Ἐπίσης ὁ ὄρος σύστημα χρησιμοποιοεῖται ἀπ' τὸν Ἀνώνυμο μὲ πολιτικὴ σημασία, ὅπως τὸ βρίσκουμε στὸν Κοραῆ (Ἀδελφ. Διδ. σελ. 57: σύστημα πολιτικὸν ἢ στὴν Πατρικὴ Διδ. σελ. σελ. 34: νέον σύστημα, καὶ 35: σύστημα τῶν νέων ἐλευθέρων καὶ σελ. 30 σύστημα ἐλευθερίας, ἀλλὰ μόνο μιὰ φορά μὲ τὴν κυριολεχτικὴ του σημασία (τοῦ συστήνω): δημιουργήμα (ἢ θρησκεία εἶναι ἐν ἀπὸ τὰ παλαιότερα συστήματα τῶν ἀνθρώπων Β17α⁴), πρβλ. Γουζέλη Κρ. Παρ. 201: σύστησις σχολείων ἀντ' αὐτοῦ χρησιμοποιοεῖ τὴ λέξη: σύστησις (ὀργάνωσις, συγκρότησις, σῶμα Δ52, ΣΤ15¹¹) πολὺ συνηθισμένη στὶς ἑλληνικὲς ὀργανώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἀπ' ὅλα αὐτὰ γίνεται φανερό, πὼς ὁ συγγραφέας παλεύει μὲ τὴν ἐκφραση, θέλοντας νὰ διατυπώσῃ ἐκλαϊκευτικὰ «πρὸς κατάπεισιν τῶν ὁμογενῶν», ὅπως λέει, τὸν πλοῦτο τῶν ἰδεῶν καὶ τὴ φλόγα τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων του, μένοντας στὴ βάση τῆς ἀπλῆς γλώσσας, τῆς ἀπλοελληνικῆς τοῦ καιροῦ καὶ μὴ θέλοντας νὰ τὴν ἐξαρχαῖσει, ὅπως αὐτὰ τὰ χρόνια ἄρχισε νὰ τὸ ζητάει ὁ Κοραῆς, ποὺ δὲν εἶχε μεσουρανήσει ἀκόμα, ἀλλὰ βρισκόταν στὰ πρῶτα βήματα. Ἐνας σφριγηλὸς λαϊκισμὸς ξεπετιέται κάτ' ἀπ' τὸ λογιωτατίστικο ἐπίχρισμα τῆς Νομαρχίας. Αὐτὸ τὸ ἐπίχρισμα ἦταν πρόσκαιρο καὶ θὰ ἐσβηνε μὲ τὸν καιρὸ, ἀφήνοντας ἀπὸ κάτω του πάγκαλο τὸ σῶμα τῆς δημοτικῆς (βλ. σχετικὰ τὴν εἰσαγωγή μου, σελ.

ιε' κπ). Οί λέξεις του και οί φράσεις του είναι οί περισσότερες δημοτικές και τότε, όπως είπαμε, τίς αφήνει ολόβολες, τότε τίς προσαρμόζει, κατά τήν τάση τῆς ἐποχῆς του στο τυπικό τῆς ἀρχαίας, και ἀντίθετα, ὅσες παίρνει ἀπ' τήν ἀρχαία τίς φέρνει πολλές φορές στο τυπικό τῆς δημοτικῆς (βλ. ἄπειρα παραδείγματα πρπ. σελ. 288) στα ῥήματα, στις αὐξήσεις, στις καταλήξεις, στις μετοχές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ἡ λέξη του : μονάδες, μονάδας (Δ16α¹, Δ17⁹, Δ16δ¹, δ⁵), πού είναι οί μονέδες (νομίσματα, (monaies, pièces de monaie), πού τὸ ἐξελληνίζει συνδυάζοντάς το με τὴ μονάδα, ἀν και ἦταν δημοτικώτατο. Ἐπίσης τὸ: ὑποτίθεται, τὸ παίρνει και τὸ κάνει ὑποθέεται, δηλ. τὸ ἐκδημοτικίζει τυπικά. Ἐπίσης τὸ ἀντλῶ τὸ κάνει: ἀντλίζω κλπ. Ἀντίθετα τό: (ντύνω) νὰ ντύση τὸ κάνει: ἐνδύση. Γράφει: προεμελέτει (ἀπ' τὸ μελετῶ=σχεδιάζω), φέρουσιν (φέρνω στ' αὐτί, ἀναφέρω,) δεδομένους (ἀπ' τὸ δίνομαι, δοσμένος, παραδομένος ολόψυχα Β12⁴), ἤκουσα (ἀπ' τὸ ἀκούγω=πληροφοροῦμαι Ε13α² κ.ά.), πρῶτος (τὰ πρῶτα, πρωτυτερινός Α152⁵), ὕστερος (Ε11⁹ τελευταῖος και ὄψιμος, τὰ ὕστερα γέννηματα=τὰ ὄψιμα σπαρτά, και στο Α151¹² ὕστερος γάμος=ὕστερ' ἀπὸ συμβίωση παράνομη καμωμένος, βλ. Ἐρμην. κη') νοπαίδι), κατέφθειρεν (Α21¹⁸ ἀπ' τὸ δημοτικό: ἔφθειρα, π.χ. ἄχου, βάχου μέρα νύχτα, ἔφθειρα τὰ νιάτα μου - ἔφθειρα και τὴ ζωὴ μου γιὰ τὰ σένα, μάτια μου), ἀσχημώθη (Δ18¹⁷), διεστραμένος Δ29⁵ (ἀπ' τὸ δημ. διαστρεμένος=βίδα), τὰ ὀλοίσθια (Ε12⁹), ἀγαπῶ (πολλές φορές με τὴν ἔννοια τοῦ προτιμῶ, θέλω, ἐπιθυμῶ), πράξει (ἐπιτύχει Α147¹ πόσον δύναται νὰ πράξη ἢ φιλία), εὐθύς - εὐθύς (Α6¹² ἄιντε - ἄιντε), ἕως τώρα (Β30⁹) κλπ., ὕστερα, ὕστερα ἀπό... (Δ8β³, Δ44¹¹, Δ32¹⁰), μέσα εἰς (Α84⁵ κλπ.), μακρὰ Δ87⁵ (δημοτικώτατο), μαζί μέ... (Ε22α⁸ κ.ά.) ἕως εἰς... (Α73⁹ κ.ά.), εἰς δύο ἡμέρας (Γ12¹⁷), εἰς διάστημα... Ε32⁷, ἀντὶς (πολλές φορές), τάχατες (ἄπειρες φορές βλ. Γλωσσάρι), τὸ φαγὶ (Δ16δ⁴), διὰ (=γιά), καταπολλά, πολλά ὀλίγοι (π.φ.), ἐτοῦτο (και μάλιστα μ' ἐκθλιψη Ε40¹) ἀνάμεσόν τους (Β23α⁵ κ.ά.), νὰ γκρεμισθῆ (Β3¹² κ.ά.), παρέβηκαν (Δ5¹⁰ κ.ά.), ὀλόκερος (Δ52δ⁵ (δημοτικώτατα, βλ. παραπάνω), ἀν δὲν δύνεσθε (Δ19¹⁸ κ.ά.) συνθέτω (γράφω, συγγράφω, δημοτ. π.χ. νὰ κάτσω νὰ συνθέσω μιὰ γραφὴ στον ἄντρα μου κλπ.), ἀπεθαίνουν, ἀπεθνήσκουν, οἰκονομία - (οἰκονόμηση), οἰκονομῶ (διατηρῶ, κυβερνιέμαι), χάριν, χάριτες, χάριτας (ἀπ' τὸ χάρη, εὐεργεσία, μόνο στο Α97⁵=χάρες, ἀξιοσύνες), Ἀλβανίτας ('Αρβανίτες), πλημμερεῖ (Α37⁹), περιδιάβασις (Γ4α⁸ κ.ά.), ἠκολούθησεν (ἔγινε, συνέβη, πολλές φορές), τυχαίνει, μοῦ τυχαίνει, σοῦ τυχαίνει, τοῦ τυχαίνει κλπ., νὰ σηκώσουν τὴν ὑπόληψιν (νὰ ἄρουν Δ21α⁸ κ.ά.), τὴν κυρίευσιν (ἄλωσιν, κατάκτησιν Β25¹¹), ἐκτείνονται εἰς περιττολογίες (ξαπλώνονται...), δοκιμὴ (ἐλεγχος, ἔρευνα, ἐξέταση), κατάλαλος γλῶσσα (ἀπ' τὸ δημ. καταλαλιά=συκοφαντικὴ

ἀδιάκοπη ὑβρεολογία), βάσανα, βασανίζομαι (τυραννιέμαι), βασανισμένος (τυραννισμένος), ἀλησμονῶ (ἄπειρες φορές), ξαναποκτῶ, στοχάζομαι, ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, νὰ διορθώση, εἶχε σπουδάξει, φυλάγω (τηρῶ, κρατῶ, δημ.), παρομοιάζω μέ..., ψηφῶ καὶ ψηφίζω (λογαριάζω κλπ.), νὰ βαστάξωσι, (νὰ κρατήσουν), βαστᾶται (διασώζεται), βαστῶνται κλπ. (βλ. Γλωσσάρι), ἀντισκόφτω (σταματῶ τὸ λόγο), ἔτζι, πολλὰ (=πολύ, πολλὰ καλὸς κλπ. ἄπειρες φορές βλ. Γλωσσάρι), ἀνεβαίνει, διὰ πάντοτε (γιά πάντα), τὴ μέση (τὸ μέσον, κέντρον), κατάστασις (οἶκον. θέση, πλοῦτος), εἶμαι στεναχωρημένος νὰ φυλάξω (ἀναγκασμένος νὰ κρατήσω...), νὰ ξανέβγη, ἀπόλυα (ἀπολυσιά, βλ. σχετικά 'Ερμην. ζ'), ἀπολελυμένος (ἀπολυτός, ἀσύδοτος), παρθενία (σκλαβιά), ἀσημῶνοσι, ἤθελε τοῦ βαστᾶ (ἀναχαιτίζει A114^ο), γένος (nation, ἔθνος, ἐπειδὴ τότε οἱ Ἕλληνες ἔλεγαν τὴν πατρίδα τους Γένος, ὁ ἀνώνυμος τὸ γενικεύει αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπὸ ξενικὴ ἐπίδραση, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ συγγραφέα νὰ γίνῃ κατανοητὸς) ἔτυχα παρῶν (Γ28α¹), διορθῶνω (σάζω A146⁷), κιτρινίζω, ἀλαλος (ἔμεινεν ἀλαλος, δημ. ΣΤ4⁷), βρίσκω βάσανα, ἀποκτῶ βάσανα, πολιτεία (πόλις), πενήντα (πολλὲς φορές), ἐπιχειρίσθη (δοκίμασε, καταπιάστηκε), κλέψιμο (κλεψίματος Δ37^ο), τὸ πάθος - τῶν παθῶν (ἡ ἀρρώστια E51⁷), παπουτζίης, κρεμᾶ, παραιτεῖ (ἀφήνει, παρατᾶ), συγχωρεῖ (ἐπιτρέπει), στέργει, καλλιότερα, (κάλλιον κλπ.), καταλαμβάνει (καταλαβαίνει, ἐννοεῖ), νὰ καταλάβουν, ἀδιάκοπος, χωράφιον, εἰς ὅποιον (πολλὲς φορές, βλ. Γλωσσάρι), ὀσπίτιον, πτενὸν ράμα (φτενὸ ρ., ψιλὴ κλωστή A136^ο), νὰ περιγραφοῦν, οὐδένα (οὐδέν), οὐδετ.,) ἐμένα, ἐσένα, ὀρίζει (διατάσσει, κυβερνᾶ, πολλὲς φορές), ὀρίζεται (διατάσσεται Γ4α¹⁰), ὀρισμός (διαταγή, στοὺς ὀρισμούς σας), τίποτες, ἄμποτες, σιταρίου, στολίδι, διὰ νὰ παστρεύῃ (γιά νὰ π.), παστρικός, κύριος (ἀφεντικό), κυριότης (ἐξουσία), διαυθεντεύω, διαυθεντευτής, διαυθέντευσις, διαυθεντευμένος (βλ. Γλωσσάρι καὶ 'Ερμην. λε'), φύλαξιν (τήρησιν Γ26^ο) ὕστερα, ὕστέρησις (στέρηση), ὕστερημένοι (στερημένοι), σεντούκια, τραγωδῶ, τραγῶδιον, στέκεται, ἐστάθη (σώζεται, ὑπάρχει), μέγας, μέγαλον (μέγα), μεγαλώτατην, ὀλόκερος, σπλάγχνος (οἶκτος), ἔταξαν, τάζω, τάμα, παιδεύω (τιμωρῶ A79¹ κἀ.), τὸ ἔχειν του (τὴν περιουσία του), μεταλλένιος (τὰς μεταλλένιας μονάδας=τὰ μέταλλα κέρματα), μικρή, ἔκαμνον, ὡς (καθώς), ὡς (μέχρι), ἂν ξαναειπεῖ Γ29¹¹), δυνατοὶ (ἰσχυροί, ἄρχοντες), ἀδύνατοι (ὑποτελεῖς, ἀρχόμενοι).

Δημοτικὲς φράσεις. "Ὅλο τὸ βιβλίον εἶναι χτισμένον πάνω στὴ συνταχτικὴ βάση καὶ τὸ πνεῦμα τῆς δημοτικῆς. Περιορίζομαι ν' ἀνθολογήσω μερικὲς φράσεις, καθαρὰ δημοτικὲς ἢ χυμένες πάνω σὲ δημοτικὲς ἀναλογικά. Γράφει: ὄχι πῶς δὲν ἤξεύρει... ποῦ νὰ χύσωμεν τόσον αἷμα E5⁷, τί εἶναι αὐτὴ ἡ ἐλευθερία; 'Ἡ ἐλευθερία οὔτε ἐστάθη, οὔτε θέλει σταθῆ... E5^{ο-6}, δὲν ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ

τὸ οὐδὲν Δ96⁷, τὴν σήμερον (ἡμέρα) Δ13⁶, μὲ τὸ νὰ τοῦ ἐκλέφθησαν Δ86², στοχάζονται διὰ χυδαῖον πράγμα Β23α¹² ἀποφάσισα καὶ ὠμίλησα Ε51⁹, εἶναι καλὰ καμωμένα Γ6⁵, μήπως καὶ δὲν ἠθέλατε ἀποκτήσει εἰς τὴν πατρίδα σας τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα Δ86, καὶ ποῖον ἄφησε ἄβριστον; ΣΤ3⁵ νομίζω νὰ εἶμαι συμπαθισμένος μὲ τὸ νὰ γράφω Δ24⁵, νὰ θρέψη καὶ νὰ ἐνδύση Γ28α⁸, τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον Γ4⁸, ἀκούοντας πανταχόθεν τὸ ἔ καὶ τὸ ἀλλοίμονον Γ31⁴ ὡ κακὸν χρόνον νὰ ἔχητε Δ46¹, μετὰ πάσης χαρᾶς Α60⁵, ὅσα κάμη εἶναι καλὰ καμωμένα Γ6⁵, εἶναι ὡσάν νὰ μὴν εἶναι Γ3², νὰ ζητῆ ἐξήγησιν Γ34¹⁰, νὰ εἶσαι κατηραμένος Δ34¹¹, νὰ ἔχης τὴν εὐχὴν μου Δ34¹², κράζω διὰ μάρτυρας Ε18¹, μὲ πᾶσαν ἀκρίβειαν Ε23β¹², ἄς ξεσπαθώσωμεν μίαν φοράν (Ε43¹² ἄς ξεσηκωθοῦμε ὀπωσδήποτε, οὕτως ἢ ἄλλως, ὅπως κι ἂν εἶναι), τὰς περισσοτέρας φορές τὸ σφάλμα εἶναι ἐδικόν του Α80², ὅσας φορές περιδιαβάζει Γ4α¹⁰, διατὶ νὰ μὴ στρέψωμεν μίαν φοράν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μας Δ94⁴, καὶ ἂν χίλιας φορές τοῦ ξαναειπῆ τινὰς χίλια δικαιολογήματα Δ74¹⁰, χίλιας φορές περισσότερον αἷμα ἠθελεν ἐκχυθῆ Ε46³, εἶναι ἕκατὸ φορές ὑποδεέστεροί μας Ε36⁷, διὰ πολλὰς φορές ἐκινήθη... Α88⁹, νὰ δέρνη ὄχι ὀλίγας φορές Δ89α², ἡ Νομαρχία ἔδωσε τόπον τῶν δυνατῶν νὰ διαυθεντεύσουν τὴν πατρίδα των (ἀπὸ τὸ δημοτικόν: δόσε τόπο στὴν ὄργη)... Α29¹⁰, ὡσάν νὰ ἦτον αὐτοί... Δ19⁸, νὰ προλαμβάνη κάθε εὐκαιρίαν (Α77⁸ νὰ προλάβῃ) τυχαίνοντας εἰς πόλεμον (εὐρίσκόμενος... Ε28²), μὲ τὰ ὀμμάτια ἀνοικτὰ Δ21α¹³, ἠθελε σταθῆ (ὑπάρξει, πολλὰς φορές), τὸν ἐγδαραν ζωντανὸν Γ9β¹⁰, εἶμαι τυραννισμένος (κατατρεγμένος ΣΤ6¹), ἡ μηχανὴ εἶναι τελειωμένη (τὸ σχέδιο εἶναι ἕτοιμο), φαίνονται καθὼς εἶναι Ε5¹² (ἀπ' τὴ δημοτ. φράση: εἶμαι καὶ φαίνομαι...), πῶς δὲν σᾶς πονεῖ δι' ἐμέ; (Δ83². ὁ γυιὸς μου δὲν μὲ πονεῖ, εἶναι πολὺ ἄπονος), Δ57⁴, νὰ ἀνοιξήτε τοὺς ὀφθαλμούς τῶν Ἑλλήνων διατὶ ἔτσι (Δ74β⁸ ἀπ' τὴ δημ. φράση: γιατί τὸ κανες; - Γιατί ἔτσι), νὰ κινήσῃ εἰς σπλάγχχνος (νὰ συγκινήσῃ Γ21β¹², Α145⁴³), πολλὰ καλὰ πρέπει νὰ τὸ καταλάβητε Α53¹⁵, ἐγὼ δὲν ἠξεύρω τί νὰ σᾶς εἰπῶ περισσότερα Ε3⁴, ἐκεῖνος ὅπου τὰ στοχάζεται Δ18¹, ἀδύνατον βέβαια ἠθελεν εἶναι ἕνα παρόμοιον Α48⁷, σπανίως τοῦ τυχαίνει τὸ ναὶ Β9¹², τὸν ἔχουσι διὰ ἐχθρόν τους ἀθανάσιμον Δ39¹³, θέλει ἔλθῃ μόνον του εἰς τὸ τέλος Ε43¹², ἀγκαλὰ καὶ νὰ εἶναι εἰς τὸ τέλος του πλησιέστατος Β37¹⁴, ἂν ἔσφαλα νομίζω νὰ εἶμαι συμπαθισμένος Δ24⁵, ἀνοιξαν τοὺς ὀφθαλμούς τῶν περισσοτέρων (τὰ γράμματα) Ε16⁵, δὲν ἔπαυσεν ἀπὸ τὸ νὰ ἀγωνισθῆ Α98², καὶ ἄπειρα ἄλλα ζωντανὰ στοιχεῖα, ποὺ συνθέτουν ἕνα σύνολο δημοτικὸ καὶ λαϊκὸ στὴ βαθύτερη οὐσία του.

Ἐκκλησιαστικὴ καὶ λόγια γλῶσσα. Ἀπ' τὴ γλῶσσα τῆς ἐκκλησίας, τὴ λειτουργικὴ καὶ τῶν ἀπλοελληνικῶν διδασκῶν ὁ Ἀνώνυμος τῆς Νομαρχίας ἔχει ἀφομοιώσει πολλὰ ἐκλαϊκευμένα στοιχεῖα, ποὺ σήμερα μᾶς φαίνονται ἀρχαϊσμοί, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ

είναι καθαροὶ δημοτικισμοί, λ.χ. ἴδε (A47¹¹ ἀπ' τὴν ἐκκλ. φράση: Κύριε, Κύριε ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἴδε...), τὴν αἰώνιον κόλασιν (Δ46¹⁰), ἐπίκλην, ἀρσενοκοίτης, ὄντως ἄξια, νεόφυτος, δεῦτε οὖν ἀδελφοί (A72¹ ἀπ' τὴ λειτουργικὴ φράση: Δεῦτε λάβετε φῶς...), ἐκδικος (ἀπ' τὸν Παῦλο, βλ. 'Ερμην. δ'), συναδελφοί, ἀνθρωπότης, (A16² κλπ. ὁ κόσμος), ἀληθής, ἀκροασθῆτε (Δ58¹ κ.ἄ.),... καὶ ἀκούσετε, παρακαλῶ σας, πάραυθα (τὰ τέσσερα τελευταῖα ἀπ' τὶς Διδαχές), ἀλλεωτρόπως (Δ64²⁰, A120⁸ κἄ. μετὰ τὴ δημοτικὴ ἀντιθετικὴ ἔννοια τοῦ: ἀλλιώτικα, εἰς ἐναντίαν περίπτωσιν), τὰ ὄμματα (E30³), ἱερατικὸν τάγμα, ὁ καιρὸς ἤγγικεν (Δ56³), ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν (Δ43⁶), ὃν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει (Δ44¹²), νὰ κλαύσῃ εἰς τὴν ἀνάγνωσίν της (Γ21β¹³), ἔχασαν τὴν ἐντροπὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ (Γ25⁸), δὲν εἶχον ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι (Δ75α³), ὦ! τῆς ἀναισχυντίας, ταλαίπωροι (καὶ ἄλλα παρόμοια ἀμέτρητα ἀναφωνήματα ἀπ' τοὺς Διδαχτάδες), οὖν (δόξα οὖν τῇ ἐλευθερίᾳ...), καὶ διὰ τοῦτο, σᾶς παρακαλῶ νὰ με ἀκροασθῆτε (A38⁸ αὐτούσια φράση ἀπ' τὶς Διδαχές), καὶ ἀκούσατε τὴν αἰτίαν (A76⁹ κἄ.), περιβόλεον A56⁶), ὡς οὐδὲν λογίζονται (A128⁶), τελειοῦται (A136⁷ σβήνει, παύει, ἀπ' τὴ φράση: ξίφει τελειοῦται=θανατώνεται). Ἐπίσης ἀπ' τὴ σχολικὴ ζωὴ ἔχει παρμένους πολλὰς λέξεις: χρηστοθήθεια, καλοθηθής, ἀπρόσεκτος, ἄτακτος (ποῦ τὸ μεταφέρει στοὺς ἄσωτους τῆς κοινωνίας) κλπ.

Συντακτικὸς λαϊκισμὸς. Ἡ πλοκὴ τοῦ λόγου τοῦ εἶναι στὴ βάση τῆς δημοτικῆς, διαποικιλμένη μετὰ πολλὰς ἀρχαιοελληνικὰς συντάξεις καὶ μετὰ ξενισμοὺς. Χρησιμοποιεῖ πλατιά τὴ μετοχὴ (ἔχοντας, ὄντας, τυχαίνοντας κλπ.) στὴ θέσῃ ὄχι μόνον χρονικῶν, ἀλλὰ καὶ αἰτιολογικῶν καὶ ἀντιθετικῶν προτάσεων. Χρησιμοποιεῖ πλατιά τὸ δημοτικὸ ὄπου, ὄχι μόνον γιὰ ἀναφορικές, ἀλλὰ καὶ γιὰ εἰδικὰς (ἀντὶ τοῦ πῶς) καὶ συμπερασματικὰς προτάσεις καὶ τὸ συνταιριάζει μαζὶ μετὰ τὸ εὐθύς, ἕως, ὥστε, ὡσάν κλπ. π.χ. εἶναι φανερόν ὄπου...=ὅτι A31¹ κἄ.), διαφέρομεν τόσον...ὄπου (21¹⁵, A39⁷, A47⁸, B16⁴ (20³, 39¹⁸), ΣΤ2⁷ κλπ.=ὥστε), εἰς τρόπον ὄπου... (A39⁸, A143⁶, B20⁹, Γ22⁵, Δ70¹¹ κἄ.=ὥστε), εὐθύς ὄπου A153α⁶, B26², Γ5², Γ12¹³=εὐθύς ὅταν...), καὶ μετὰ τὸ τῶρα Γ15¹, Γ15⁴ κἄ. τῶρα ὄπου... (=ὅτε). Μετὰ τὸ νὰ σημαίνει ἀποτέλεσμα B2¹³ (...=ὥστε). Καὶ μόνον τοῦ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ ὥστε (ἀν θέλετε ὄπου Δ89⁴, A9¹³, A16α, 17⁸, 21¹⁵, 152¹² κλ. καὶ χρονικό: εἰς καιρὸς ὄπου (Δ75¹²=τὴ στιγμὴ πού...)). Συνταιριασμένο μετὰ τὸ ὡσάν εἶναι αἰτιολογικό: ὡσάν ὄπου ἐπώλησαν τὴν ἐλευθερίαν τοὺς (A20¹=ἐπειδὴ, μιὰ καὶ πουλήσανε τὴ λ. A21², A56⁴, 80⁷, 80α³, 107⁸, 101¹¹, 134⁹, 136⁸, 145¹¹, 141³, 147³, Γ4⁷, Γ9α⁹, Δ23¹⁵, 28⁷, E4¹⁶ (7¹⁰, 30¹², 47¹⁰) κλπ. Μετὰ τὸ ὥστε (χρονικό) σημαίνει χρονικὴ ἀκολουθία, ὅπως τὸ σημερινὸ ὄπου: ὥστε ὄπου ἔκαμε νὰ χαίρωνται (A29⁷ ὡσπου τοὺς ἔκαμε νὰ χ.), πρβλ. A90¹⁰, B17α¹⁰, (18⁹, 27⁷), Δ10¹¹ κλπ. καὶ μετὰ τὸ

έως A14⁹, Δ11⁷ κά. με την ίδια σημασία, γιατί τὸ ἕως, ὡς καὶ ὡστὲ εἶναι τὰ ἴδια.—Μὲ τὸ ἀγκαλὰ καί... ἢ τὸ ἀγκαλὰ νά... ἀρχίζει ἀντιθετικές ἢ ἐναντιωματικές πρότασες καὶ τὸ χρησιμοποιοεῖ ἀπειρες φορές (βλ. τὰ σχετικά χωρία στὸ Γλωσσάρι, στὴ λ. ἀγκαλὰ) π.χ. στὸ A29⁹ ἀγκαλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἀνόμοιοι=(ἀν καί...). Μὲ τὸ τοπικὸ ὅπου ἀρχίζει ἀναφορικές πρότασες, γιὰ νὰ δηλώσει τὴν περιοχὴ π.χ. A52³ προκρίνει τὴν ἐλευθέραν ζωὴν, ὅπου βλέπει νὰ εἶναι «=εἰς τὴν ὁποῖαν βλέπει...».—Υποθετικές πρότασες τίς ἀρχίζει μὲ τὸ ὡσάν νά: Δ70⁵, Δ91⁹, Γ5α³ κλπ. π.χ. εἶναι τὸ ἴδιον ὡσάν νὰ τοὺς ἔδερνε Δ70⁵. Μὲ ἀπλὸ ὡσάν τίς ὁμοιωματικές, π.χ. A138¹⁶ ὡσάν τόσα βόδια καὶ ἄλογα κλπ. Δημοτικόχαρος ὄντας στὸ βάθος του, βάζει αἰτιολογικές πρότασες μὲ τό: διὰ νὰ καὶ ἱστορικὸ χρόνο ἢ μὲ τὴν ἐκφορά: μὲ τὸ νά, π.χ. B10³, ἐφόνευσε ἕνα πολίτην, διὰ νὰ εἶδεν εἰς τὸ ὄνειρόν του (=ἐπειδὴ εἶδε, πρβλ. καὶ ΣΤ13¹³ καὶ Δ8β² μὲ τὸ νὰ τοῦ ἐκλέφθησαν (=ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι τοῦ ἐκλ.).

Στὴ θέση αἰτιολογικῆς ἢ τροπικῆς ἢ τελικῆς πρότασης, μετοχῆς, ὅπως συχνὰ κάνει, βάζει πολλές φορές ἀπὸ ξενικὴ ἐπίδραση (ἦταν πολὺ τῆς μόδας τότε) ἀπαρεμφατικές ἐναρθρες φράσεις, π.χ. χωρὶς νὰ τρομάζουν εἰς τὸ νὰ ἠξεύρουν (=ξέροντας...) B8α² πρβλ. E3²⁰ καυχῶνται εἰς τὸ νὰ διαφέρουν (=ἐπειδὴ διαφέρουν...) A125³ ἀμιλλαν εἰς τὸ νὰ προπορευθῶσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐπίσης μετὰ τὸ παύω συνταιριάζει ἀντικειμενικὴ πρόταση ἀρχινισμένη μὲ τὴν ἐκφορά: ἀπὸ τὸ νά... π.χ. παύσατε ἀπὸ τὸ νὰ χειροτονήσετε Δ52¹⁻² (s' arretez d' ordonner), δὲν ἐπαυσε ἀπὸ τὸ νὰ ἀγωνισθῆ (A98² ne s'arreta pas de concourir), A145¹¹ ὑπόκεινται εἰς τὸ νὰ χάσουν τὴν ζωὴν(=νὰ χάσουν...), A124² τὴν προθυμίαν εἰς τὸ νὰ λάβη, Πρὸλ. 17 μὴν χάσης τὸν καιρόν σου εἰς τὸ νὰ ἀναγνώσης..., καὶ ἄλλοῦ πάλι ἀντιστοιχεῖ μὲ ἀντικ. γενικὴ π.χ. στὸ A147¹⁵ φυλάττει ξεχωριστὸν τρόπον εἰς τὸ νὰ ζῆ (=ζωῆς ἢ εἰς τὸ ζῆν). Χρονικοὺς συνδέσμους χρησιμοποιοεῖ τὸ μέχρι, ἕως, ἀφοῦ κλπ. Τὸ μέχρι συντάσσει μὲ γενικὴ κατὰ κανόνα B18⁴ (30⁵, 30⁸, 34¹⁶, 37¹²) Δ1¹, Δ1¹¹. Τὸ ἕως, πότε μὲ ἀπλῆ αἰτιατικὴ καὶ πότε μὲ ἐμπρόθετη: ἕως τὴν σήμερον B38²⁷, B30⁸, E16α⁷, ἕως εἰς τὸν ὕστερον A73⁹. Στὸ A97¹⁴ βρίσκουμε τὴ δημοτικὴ ἐκφορά: ἕως ἀπὸ τὴν νεαράν ἡλικίαν (ὅπως λέει ὁ λαός: ξύπνησα ὡς ἀπ' τὰ βαθιὰ χαράματα). Πάντα χρησιμοποιοεῖ τὴ γενικὴ γιὰ τὸ ἀντικείμενο σὲ ρήματα μὲ μεταβιβαστικὴ ἔννοια ἢ κτητικὴ (δίδω, ὁμιλῶ, ἀνήκω κλπ.), π.χ. Δ44α², νὰ δώση χρήματα τῶν καλογήρων, Γ23α³ πηγαίνουσι τοῦ τυράννου..., B30¹⁶ νὰ ἀποδεικνύη τῶν βαρβάρων, A153α⁴ νὰ τῶν ὁμιλήσουν, Γ27⁷ ἀνήκουσι ἐκείνων, A126³ τῶν ἔλεγεν, A93³ νὰ ἐναντιωθῶσι τοῦ τυράννου, Γ5¹⁰ ἐμποδίζουσι τοῦ τυράννου (=στὸν τύρ.), E6α³, ὅταν τῶν ἀποδείξῃ, Γ9² δίδει ἐξουσίαν ἐνὸς δουλευτοῦ, Δ95⁷ ἔταξαν τῶν Ἑλλήνων, A126² αἱ μητέρες ἔδιδαν αὐτῶν - ἀφῆνοντας τῶν... κλπ. χρεῶσται ἀλλογενῶν τῆς ἐλευθερώσεώς σας

Δ97⁹, (=χρωσῶτε τοὺς ξένους τὸ λυτρωμό σας). Ἔτσι βγαίνει σωστὴ καὶ ἡ φράση στὸ Δ81⁴: πόσων ποτίζει τὸ ὕδωρ τῆς λήθης (=τῶν ποτίζει), ποὺ ἀπὸ πρώτη ματιὰ φαίνεται λαθεμένο. Σπανιώτερα χρησιμοποιεῖ τὴν αἰτιατική: τοὺς ἔδιδε A127⁹, θέλει τοὺς ἀποδείξει A87², νὰ τὸν ὁμοιάσῃ Γ42α¹². Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο ὅτι χρησιμοποιεῖ, εἴτε σὲ γενική εἴτε σὲ αἰτιατική πάντα τὶς δημοτικὲς ἐπαναληπτικὲς ἀντωνυμίες: ἀνάμεσόν των, -τους, -σας, ἀφ' ἐαυτῶν των, σοῦ τυχαίνει, τοῦ τυχαίνει, τυχαίνοντάς των κλπ. Δὲν ἀποφεύγει καὶ τὴν ἀναστροφή τῆς ἀντωνυμίας μὲ τὴν ἐνεργητική μετοχή: ἐμποδίζοντάς τους, τυχαίνοντάς του, ὠφελῶντάς τους. Ὑστερα ἀπὸ δοξαστικὰ ῥήματα (νομίζω, στοχάζομαι, μοὶ εἶναι κλπ.) ἀκολουθοῦν συνήθως προτάσεις εἰδικὲς ἀρχινισμένες μὲ τὸ σύνδεσμο νά, ἀντὶ τοῦ ὅτι ἢ πῶς: τί στοχάζεσθε νά ἤθελε...; A48¹, δὲν νομίζω νά σᾶς συμβουλεύσω E40¹, νομίζω νά μὴν ἀτιμάζῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος A121⁹, νομίζω νά εἶναι A111², προσποιεῖσθε νά εἴσθε Δ9¹² (πρβλ. A91², A24⁵, A39³, A89¹³, A45⁸, B27¹¹, Δ11⁴, Δ8¹⁶, Δ52β², Δ71⁵, E34³, ΣΤ15¹¹ ΣΤ4⁹ μοὶ φαίνεται νά...κᾶ. Καὶ μετὰ τὸ ἐλπίζω: A6⁵ ἤλπισε νά τὴν εὔρη...Καὶ μετὰ τὸ βλέπω: βλέποντάς νά πλησιάσῃ A71³, ὅσα βλέπει νά ἀκολουθοῦν A119². Στὸ A34⁵: δὲν ἤπατήθη νά στοχασθῆ», πρόκειται περὶ ἀναστροφῆς: ἐστοχάσθη χωρὶς νά ἀπατηθεῖ, δὲν γελάστηκε στοχασθεὶς. Στὸ Γ4α⁴ «μένει μέσα νά πελεκᾶ», πρόκειται γιὰ τελικὴ πρόταση (γιὰ νά πελεκᾶ) καὶ δὲν ἔβαλε τὸ διά, γιατί τὸ ἔχει ἀμέσως παρακάτω. Τὸ ρ. ἀρχίζω τὸ συντάσσει κανονικὰ μὲ νά, ἀλλὰ συχνὰ χωρὶς ἀκολουθία χρόνων, π.χ. B36¹ ἀρχισαν νά μαρνανθῶσι, ἀρχίζω νά ἐρευνήσω E8³. Στὸ A14¹: πρώτη ἐστάθη ἡ ἀναρχία νά φανερωθῆ», πρόκειται γιὰ προληπτικὴ ἀναστροφή (πρῶτη ποὺ φανερώθηκε ἐστάθη (ἦταν) ἡ ἀναρχία ...), E15⁷ ἤρχισαν νά ἀναλάβουν, A14² ἀρχισε νά δώσῃ, A14¹⁰ ἤρχισε νά ἀπομωράνη, B31⁵ ἤρχισε νά μιάνῃ, E13α³ ἤρχισε νά τοὺς διδάξῃ (δηλαδὴ ἀντὶ ἐνεστῶτα βάζει ἀόριστο). Στὸ Δ98⁶ πάει καλά: ἀρχίσατε νά ξαναδώσητε. Ποιὸ χτυπητὸ εἶναι στὰ λεχτικά τὸ νά ἀντὶ τοῦ πῶς: διηγοῦνται νά ἠκολούθησαν A119³, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἀπ' τὰ λιγοστὰ παραδείγματα, γιατί συχνὰ πρὶν ἀπ' τὸ νά βάζει τὸ ὅτι καὶ κάνει τὴν ἐκφορά: ὅτι νά, ποὺ τὴ χρησιμοποιεῖ μὲ τὰ λεχτικά καὶ δοξαστικὰ ἀρκετὲς φορές π.χ. Γ8α² λέγει ὅτι ἐκεῖνος νά τοῦ χρεωστῆ, Δ47¹¹ λέγουσιν ὅτι νά ἐλπίζῃ, Γ4α⁸ νομίζει ὅτι νά ἐγεννήθησαν ἐξεπίτηδες. Στὸ A43⁴ λυπεῖται ὅτι νά μὴν εἶναι πλούσιος (τὸ ὅτι δὲν εἶναι=γιατί νά μὴν εἶναι πλ.).

Συνταχτικὲς ἀνώμαλιες. Συχνὰ ἀντὶ τοῦ μὲ βάζει τὸ εἰς ἀπὸ ξενική ἐπίδραση, γαλλικὴ καὶ ἰταλικὴ (à, alla): φωνάζει εἰς τέτοιον τρόπον Δ84¹, νά παρομοιασθῆ εἰς ἕν...E12² (B3⁷, B26¹, A41³, A121², A69², E6α¹, Δ23α⁵). Μόνο στὸ E21⁹ ἔχει τὸ μὲ: νά τοὺς παρομοιάσῃ τινὰς μὲ κανένα, καὶ στὸ A147¹⁶ νά τὴν παρομοιάζῃ μὲ τὴν θέλησιν τοῦ τυράννου. Ἐπίσης: ἀναλόγως εἰς...

Γ12¹⁵, Γ19⁸ (ἀπ' τὸ ἰταλικὸ πρῶτότυπο κλπ. κλπ.). Ἐπίσης γράφει: Α128¹⁹ ἐστοχάζετο εἰς τὴν ζωὴν του, Α37⁸ οἱ νόμοι προβλέπουν εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας, Β17⁸ ἡ ὀλιγαρχία συνίσταται εἰς τὸν ἀντιτύραννον.. Τὸ ὕστερεῖ (στερεῖ), τὸ συντάσσει μὲ γενική, πού δὲν εἶναι συνταχτική, ἀλλ' ἀντιχαριστική (Α143², τοῦ στερεῖς τὸ ψωμί του κλπ.). Στις ἀρχαῖκές του συντάξεις παρουσιάζει μερικές ἀνωμαλίες καὶ παρεκκλίσεις. Ἄντι: μετ' ὀλίγον γράφει: μετ' ὀλίγου (ΣΤ4¹⁰), μετ' οὐ πολλοῦ (Α14³), διὰ μέσον (Α121⁶) ἀντὶ διὰ μέσου, (ἔτσι τὰ γραφὰν τότε οἱ ἔμποροι). Ἐπίσης στὸ Β31¹⁶, Β17α⁹ ἀπ' ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Στὸ Δ24¹ βρίσκουμε τὴ φράση: νὰ ὁμιλήσω διὰ αὐτῶν (διὰ αὐτοῦς, γι' αὐτοῦς: συμφυρμὸς ἀρχαίας καὶ νέας). Στὸ Δ37¹: μετὰ τῶν ἐπισκόπων ἔρχονται οἱ πρωτοσύγκελοι..., δὲν πρόκειται γιὰ συνταχτικὸ λάθος, γιατί μπορεῖ νὰ σημαίνει τὴ συνοδεία, ἀν καὶ τὸ λογικώτερο θάταν νάλεγε: μετὰ τοὺς ἐπισκόπους (= ὕστερ' ἀπ' τοὺς ἐπισκόπους, πού γνωρίσαμε τὸ βίο καὶ τὴν πολιτεία τους). Τραβηγμένος ἴσως ἀπ' τὴ σύνταξη τῆς ἐπι μὲ γενική (ἐπάνω), συντάσσει τὴν ὑπὸ μὲ γενική, γιὰ νὰ δηλώσει τὴν ὑποταγή, τὸ νὰ εἶναι ἀποκάτω: ὑπὸ τῆς δυναστείας (Γ4¹⁴), ὑπὸ τῶν ὀθωμανῶν (Γ38²⁸), βασιτᾶ ὑπὸ τῆς θελήσεώς του Β15⁹, φυλάττοντές τους ὑπὸ τῆς βαρβάρου τυραννίας των (Ε29³)· καὶ ἐπειδὴ εἶναι τὸ θέμα του τέτοιο, τὸ χρησιμοποιεῖ πολλές φορές καὶ χτυπάει ἄσκημα, βλ. τὰ, χωρία Α21¹ (36⁵, 37², 44¹, 56², 58α², 61⁴, 92², 97¹¹, 99³, 105⁴, 128⁶, 142⁷, 148²), Β7⁵ (15⁹, 16³, 30¹¹), Γ23α⁴ (39α⁸, 39¹¹, 40⁵, 42α⁶), Δ1¹², (60⁵), Ε1³ (3⁷, 29³). Στὸ (Α141³⁰) γράφει ὑποκάτω: ἔζησα ὑποκάτω εἰς τοὺς νόμους...»· συμφυρμὸς λογίας καὶ δημοτικῆς, πρέπει νὰ δοῦμε καὶ στὸ Α80α²: συναριθμοῦντο ἐκ τῶν ἀναγκαιοτέρων», ὅπου τὸ συναριθμοῦντο τὸ παίρνει μὲ τὴν ἔννοια τοῦ λογαριαζόταν, ἐθεωροῦντο, κι ἔτσι ἔβαλε ἀντί: μεταξὺ τῶν..., ἐκ τῶν (δηλαδὴ ἐθεωροῦντο ἀπ' τὰ ἀναγκ. κλπ.), Ἄνωμαλία παρουσιάζει καὶ στὴν ἐκφορὰ τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας καὶ μερικῶν ἐπιθέτων. Γράφει: τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα (Γ29⁶ ἀπ' τὸ γαλλικό: *cets resultats*, ἀντί: αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα), Γ15⁶ ὁ αὐτὸς τρόπος (ἀντὶ αὐτὸς ὁ τρόπος), Α69¹⁰ τὴν αὐτὴν τέχνην (αὐτὴν τὴν τέχνην), ΣΤ11² τῶν αὐτῶν χαρτίων (αὐτῶν τῶν χ.), Γ15⁵ ἡ μόνη διήγησις μᾶς ἀπέδειξε (= μόνη ἡ διήγησις...), Α66⁴ ὅσον τὴν αὐτὴν ἀνθρωπότητα (ὅσον αὐτὴν τὴν ἀνθρ.) πρβλ. καὶ Α21⁸, Α24². Ἐπίσης γράφει: Α71⁵ τῆς Ἑλλάδος πατρίδος του (τῆς πατρίδος του Ἑλλάδος), Β27¹ ὁ ἱστορικὸς Ἕλληνας (ὁ Ἕλληνας ἱστορ.), Α66⁷ ἀπὸ τὸν πόλεμον ἄδικον... ὁ πόλεμος δίκαιος». Ὅλα αὐτὰ εἶναι ξενικὲς ἐπιδράσεις (ἀπὸ τὰ γαλλικὰ πού μπαίνει ὕστερα τὸ ἐπίθετο: *guerre juste - guerre injuste* κλπ.). Πολὺ συχνὰ χρησιμοποιεῖ τὰ: τινάς, ὅποιος, ὅπου, μετοχὲς δημοτικῆς, κι αὐτὰ ὅλα δίνουν ζωντάνια.

Συνταχτικὲς ἰδιορρυθμίες. Τὸ ἀναρχικό, ἀλλὰ καλοσύν-

θετο δημοτικό ύφος του έχει κάπου κάπου μερικά ξαστοχήματα, πού, ούτε σήμερα, ούτε, πολύ περισσότερο, για την εποχή του, μπορούν να λογαριαστούν συνταχτικά λάθη. Σήμερα εμείς τα παίρνουμε για ιδιορρυθμίες ή δικαιολογημένες ανωμαλίες. Αυτά τα ξαστοχήματα είναι συνειδητά και πηγάζουν απ' την αρχαϊστική τάση του πολλές φορές ν' αποφύγει τη μετοχή: ὄντας (τὸ ἔστοντας δὲν τὸ ἔχει καθόλου). Στὸ A70⁸ π.χ. ἔχουμε ὀνομαστική ἀπόλυτη, πού χτυπάει ἄσχημα ἀπὸ πρώτη ματιὰ (καὶ ὅμως πολὺ συνηθισμένη στὴν ἐποχή του). "Ὅταν στὴ θέση τῆς μπεῖ (ὅπως κάνει ἄπειρες φορές ἄλλοῦ) τό: ὄντας στὴ θέση τοῦ: οὔσαι, ἡ περίπλοκη πρόταση βολεύεται θαυμάσια: θέλω ἀναφέρει τὸ παράδειγμα...οὔσαι (=ὄντας) αὐταὶ αἱ δύο ἀρεταὶ ἡ πρώτη βᾶσις τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης». Τὴ θέση τῆς ὀνομαστικῆς ἀπόλυτης ἔχει στὸ B17α⁴ ἡ μετοχή: αὐξάνοντας (πού συχνὰ τὴν βάζει γιὰ γενικὴ ἀπόλυτη) π.χ. αὐξάνοντας ὅμως αἱ ἰδέαι τῶν ἀνθρώπων, ἀποφάσισαν νὰ τιμήσουν τὸν Κτίστην... (πρβλ. καὶ στὸ Δ13⁵⁻⁸: αὐξάνοντας αἱ χρυσαῖ μονάδες... τὴν σήμερον τὰ τρία τέταρτα τῶν ἀνθρώπων ἐνασχολοῦνται εἰς...), καὶ Γ6⁴⁻⁵ καὶ δίνοντάς του τὴν σφραγίδα τῆς κυριότητος, ὅσα κάμει εἶναι καλὰ καμωμένα». Τὴν ἴδια ἀνωμαλία βρίσκουμε καὶ στὸ A129¹⁴ ὅπου πάλι τὴ μετοχή ὄντας τὴν ἄλλαξε μὲ τὸ οὔσαι: ἐκείνου λέγω τοὺς...οἱ ὅποιοι τυραννοῦνται...οὔσαι ἡ τροφή των... (=ὄντας...).

"Ὅμως στὸ ΣΤ8⁷ τό: οὔσαι εἶναι ἀναφορικὴ μετοχή ἢ καὶ αἰτιολογικὴ καὶ συμφωνεῖ μὲ τὸν ὄρο τῆς καὶ δὲν χτυπάει ἄσχημα. Μποροῦσε ὅμως κι ἐδῶ νὰ μπῆ: ὄντας. Τὸ ἴδιο βρίσκουμε καὶ στὸ Δ8γ, ὅπου ἡ μετοχή: μεταχειριζόμενος, εἶναι ξεκρέμαστη. Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ ὄντες φαίνεται πιὸ καθαρὰ στὸ Γ18⁸⁻¹¹, ὅπου ἡ μετοχή ὄντες (ἀντὶ ὄντας) εἶναι ξεκρέμαστη. Στὸ ἴδιο χωρίο ὑπάρχει ἀναπόδοτη φράση, πολὺ συνηθισμένη στὸ λαὸ καὶ στὴν ἐποχή τῆς Νομαρχίας: «διὰ τοὺς ξένους...ὄντες πολλὰ ὀλίγοι...δὲν τοὺς ἀναφέρω...». Καὶ στὸ Γ34⁴ γράφει «ἡ εὐγνωμοσύνη μου ὅμως ὡς "Ἕλλην... (ἀντὶ "Ἕλληνας). Καὶ στὸ E49³ καὶ (στὴ φράση: τόσοι ἄλλοι (ποταμοὶ) ὅπου μέλλουσι νὰ χυθῆ» ἢ πρέπει νὰ φύγει τὸ νὰ (μέλλουσι χυθῆ) ἢ τὸ χυθῆ νὰ γίνεи χυθῶσιν. Τὸ συναντοῦμε ὅμως πολὺ συχνὰ στὰ γραφτὰ τῆς ἐποχῆς αὐτὸ τὸ νὰ στὸ μέλλοντα, πού δὲν εἶναι λάθος, καὶ τ' ἄφησα. Ἐπίσης στὸ Γ6⁸⁻¹⁰ δυὸ μετοχὲς εἶναι ξεκρέμαστες, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ πολὺ ὁμορφὴ καὶ ταιριαστὴ ἀναγωγὴ ἀπὸ παράλειψη τῆς ἐπαναληπτικῆς ἀντωνυμίας, στὴν ὁποῖαν οἱ μετοχὲς ἀνήκουν: Αὐτὸς βαστᾶ...τοὺς χαλινούς...καὶ τόσα μιλλιούνια ὑπόκεινται εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ—ἐνὸς ἀμαθοῦς τέρατος—, ὅπου γεννηθεῖς καὶ ἀνατραφεῖς...δὲν εἶναι ἄξιος...», δηλαδὴ ἡ φράση «ἐνὸς ἀμαθοῦς τέρατος» εἶναι παράθεση. Μερικοὶ λεξολάτρες ἔκαναν μεγάλο θόρυβο στὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ στὰ καπηλεῖα γιὰ τὴν ἀνωμαλία αὐτὴ, καὶ ὅμως, τὸ βλέπουμε, εἶναι μιὰ ζωντανὴ καὶ καλοδεμένη πρόταση, γιὰτὶ ἂν δὲν ἦταν παράθεση δὲν θὰ εἶχε τὸ «ἐνὸς...».

Και στο Γ27²⁻³ διαβάζουμε: ἐγὼ δὲ ἀπὸ τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν ἡ χεὶρ μου τρέμει...». Αὐτὰ εἶναι πολὺ συνηθισμένα στὴ λαϊκὴ κουβέντα (τὰ ἔχει κι ὁ Σκουζὲς καὶ ὁ Μακρυγιάννης καὶ πολλοὶ ἀσπούδαχοι λαϊκοὶ λογογράφοι, καὶ λαμπρὸς λαογνώστης ὁ Παπαδιαμάντης τ' ἄφησε στὴ κουβέντα τῆς γρηᾶς στὴ Χολεριασμένη (ἐκδ. Ἐλευθερουδάκη, σελ. 10): ὁ ἀντράδελφός μου, τὸν εἶδα ποὺ ἔγνεφε μὲ τρόπο τοῦ ἀμαξᾶ, σὰν νὰ ἤθελε νὰ τοῦ πῆ...». Ἄς ἡσυχάσουν λοιπὸν οἱ λεξολάτρες, γιὰτὶ ὁ συγγραφέας τῆς Νομαρχίας δὲν εἶναι ἀγράμματος, μὰ βαθύτατα δημοτικὸς.

Δ' ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΥΦΟΥΣ

Στοιχεῖα τοῦ ὕφους. Ὑστερ' ἀπ' τὸ γενικὸ καθορισμὸ τῆς λογοτεχνικῆς σημασίας τοῦ κειμένου τῆς Ἑλλ. Νομαρχίας καὶ τῆς δημιουργικῆς προσωπικότητος τοῦ συγγραφέα της, παραθέτουμε ἐδῶ ἀναλυτικὰ ὑπομνήματα γιὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὕφους του:

Ἐπιφωνήματα. Ἀφθονοῦν τὰ ἐπιφωνήματα ἐκπληξῆς, ὀργῆς καὶ ἀγανάκτησης: ὦ ἀνυπόφορος ἐντροπή!.. Α139¹, καὶ ἀντίστροφα: ὦ ἐντροπή ἀνυπόφορος!.. Γ22², ὦ τῆς δυστυχίας σας ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ μικροὶ Δ8¹², ὦ τῆς ἀναισχυντίας! Ε13α⁴, ὦ τῆς μωρίας των... ὦ ἐντροπή τοῦ ἀνθρωπίνου λογικοῦ καὶ ἀφανισμὸς τοῦ κόσμου Β24⁷, ὦ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, τουτέστι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ Δ10, ὦ ἀλήθεια, ἀλήθεια Δ96¹³, ὦ ἀλλοίμονον εἰς τοὺς Ἕλληνας Γ6¹³, ὦ τῆς ταλαιπωρίας σου ἀνθρωπότης! ὦ ἀνυπόφορος ἐντροπή! ὦ ἐλεεινὸν θέαμα Α90¹², ὦ τῆς ἀναισθησίας, βάρβαροι καὶ μωροὶ ἄνθρωποι Β29¹², ὦ πόσον ἄξιον γέλωτος θέαμα Δ21α¹, πρβλ. Β38¹, Β29¹², κλπ. Συχνὰ ἀποτείνεται στοὺς ἀκροατὲς του μ' ἐπικλήσεις ποὺ τίς βάζει συνήθως ὕστερα ἀπ' τὴν πρώτη λέξη τῆς φράσης, ἢ ἀνάμεσα, κάποτε καὶ στὸ τέλος, γιὰ πιότερη ἔμφαση, π.χ. Α19¹ εἰς τὴν ἀναρχίαν, ὦ Ἕλληνες, ἐλεύθεροι εἶναι μόνο οἱ ἰσχυρότεροι...» Συνηθέστερες ἐπικλήσεις του εἶναι: ὦ Ἕλληνες (Α125², Α137², Α139⁴, Α147⁴, Β77, Β20⁶, Β21α², Β22², Β25¹ κλπ.) ἢ οἰκειότερες: ἀγαπητοὶ μου, ὦ ἀγαπητοὶ (τί στοχάζεσθε νὰ ἤθελε τοῦ ἀποκριθῆ ὁ σκλάβος, ὦ ἀγαπητοὶ Α48², πρβλ. Α121¹, Β13⁴, Β22¹⁰, Β25⁴, Γ1¹, Γ9¹³, Γ42α², Δ42⁸, Δ97¹⁰, Ε9¹, Ε36¹, Ε40², Ε7⁹, κλπ. Πολλὲς φορές προσθέτει καὶ τὴ λέξη: ὁμογενεῖς ἢ ἀδελφοὶ (ὁμογενεῖς μου ἀγαπητοὶ Α123⁹, ὦ ἀδελφοὶ μου Ἕλληνες ἢ ἀπλῶς: ἀδελφοὶ μου Α53¹⁴ πρβλ. Α93⁶ (49⁵) Β14², Γ21⁵ κλπ.). Πολλὲς φορές ἡ ἐπιφώνησή του γίνεται ἐπιτιμητικὴ μὲ βαρύτετους χαρακτηρισμοὺς: Δ77⁷ ὦ ἀληθῆ κακότυχε, Δ78⁴ ὦ ἀνάίσχυντοι καὶ ὄντως μωροὶ, Δ76⁷ γιδοκέφαλε, Α47¹³ ταλαίπωρε, Ε37⁵ ἀνόητε ἄνθρωπε, δοῦλε ἄπιστε τῆς ἐκκλησίας Δ48¹, ψεῦστα καὶ πλάνε Δ48⁵, μωρέ, χυδαῖοι (πῶς χυδαῖοι δὲν τὸ βλέπετε;.. Δ45¹⁷ Δ61, ὦ κακὸν χρόνον νὰ ἔχετε, κλπ.) βεβαιωτικὴ: Α49⁵ πιστεύσατέ μοι το, ἀδελφοὶ, Δ54⁵ συγχωρή-

σατέ με, Γ26¹⁰ οὐχί, οὐχί, ἀγαπητοί μου, Α88¹ οὐχί! οὐχί!, Β22⁵ εἰ οὐχί! οὐχί! Δ47¹⁵ ἐσεῖς οὐχί, οὐχί!, Α23¹ ναί, ἱερά 'Ελευθερία, Α119 τῆ ἀληθεία, πρβλ. καὶ Δ72β² καὶ Ε34³), ἡ προτρεπτική: παρακαλῶ σας Δ95¹⁶, παρακαλῶ Α93¹ (πρβλ. Β4², Ε33⁴) κλπ. ἡ ἀποτρεπτική: ὁ μὴ γένοιτο, Θεέ μου! Δ85⁷, μὴ γένοιτο! Δ81¹¹ (85⁷, Ε54⁹, Δ59³, Δ52² κλπ. κλπ.). Πολλές φορές πάλι ἀρχίζει μὲ ἕνα στοχαστικὸ ἢ παθητικὸ καὶ κάποτε εἰρωνικὸ εἰ, Β14² εἰ πολλὰ εὐκόλως, ἀδελφοί μου, Α141²⁹ εἰ αὕτη ἡ ζωή..., Α22⁶ εἰ πόσον..., εἰ Ἰταλαίπωρος ἀνθρωπότης Α46², εἰ μὴ.. γένοιτο Δ81¹¹, εἰ ἂν ἤξευρα ...Δ61⁷. εἰ πολλὰ εὐκόλος Γ12¹² (πρβλ. Α36³, Α97¹) ἢ σὰν πονεμένη ἀπάντηση: «Πῶς οὖν ζῶσι;» Εἰ ἀδελφοί μου, φίλτατοί μου Ἕλληνες, ἐσεῖς τὸ ἤξεύρετε χωρὶς νὰ σᾶς τὸ εἰπῶ! (Γ21⁵). Ἔχει καὶ πολλὰ προτρεπτικὰ ἐπιφωνήματα: δεῦτε Β28¹⁰ κλπ., ἀγωμεν, ἄς κλπ. Συχνὰ χρησιμοποιεῖ ἐπιφωνήματα σχετλιαστικά, γιὰ νὰ δείξει τὸν πόνο ἢ τὴν ἀγανάχτησή του: ἀλλοίμονον Γ31³, φεῦ! (πολλές φορές, βλ. Γλωσσάρι), βαβαί!.. Α49⁸, (κλπ. βλ. Γλωσσάρι). καὶ ἐντατικώτερα μαζί μὲ τὸ φεῦ: φεῦ! βαβαί τῆς ἀθλιότητος (Δ44¹):

Ἄναφωνήματα. Ὄταν ἡ ἀγανάχτηση ἢ τὸ πάθος τοῦ φτάσει στὸ κατακόρυφο, καταφεύγει συχνὰ σὲ δικές τοῦ ἀναφωνήσεις: ὦ οὐρανέ! Γ23², ὦ Θεέ μου Δ94³, ὦ γλυκύτατε Ἰησοῦ Δ40¹ κλπ. ὦ δίκαιοι Ἀπόστολοι, ὦ φιλόσοφοι Πατέρες Δ40², ὦ πατρίσι! ὦ Ἕλλάς, ὦ Ἕλληνες ΣΤ4⁵, ὦ τῆς μεγαλοψυχίας σου, θαυμάσιε Λεωνίδα, ὦ τῆς λαμπρῆς σου τύχης, πανολβία Ἕλλάς Α74³.

Ἀποσιώπηση. Ἡ ἀπὸ λόγους συντομίας στὰ εὐκολονόητα ἢ γιὰ νὰ δείξει τὴν τραγικότητα καὶ τὴν ἀφτασθη λύπη, καταφεύγει πολλές φορές στὴν ἀποσιώπηση καὶ τὴν πετυχαίνει πάντα. Στὸ Α47¹⁶ τὴν παρουσιάζει μὲ ἀποσιωπητικὰ σὰν εὐκολονόητη: πῶς ἤμπορεῖς...» καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Στὸ Α46⁹ ἀφήνει μισὴ τὴ φράση, γιὰ νὰ δείξει τὴν ὑπέρτατη θυσία, ποὺ δικαιώνει τὸ θάνατο στὸν ἄνθρωπο. Στὸ Γ27 - 28 ἔχουμε ἕνα ἀφταστο παράδειγμα ἀποσιώπησης, ἀναπληρωμένης μὲ ἀνθυποφορὰ καὶ ὑποτύπωση, ποὺ θὰ τὴ ζήλευε καὶ ὁ καλλίτερος ρήτορας: ἡ χεὶρ μου τρέμει... οὔτε πλέον ἤμπορῶ νὰ ἀπαριθμήσω τὰς δυστυχίας τῶν Ἰωαννίτων καὶ ὅλων τῶν Θετταλῶν... Ἄν ἐγὼ ὁμῶς σιωπῶ, δὲν θέλουσι σιωπήσει αἱ τρομασμένοι μητέρες...».

Πρόληψη. Μὲ τὸ σχῆμα αὐτὸ ἀνατρέπει συχνὰ τὶς ἀντιρρήσεις τῶν ἀντιφρονούντων καὶ ἐλεγχομένων τοῦ. «Φεῦ! Ἴσως τινὰς ἀπὸ αὐτοὺς πάλιν ἀποκριθῆ ὅτι «πῶς νὰ κηρύξωμεν ἐπ' ἄμβωνος τὰ τοιαῦτα; Δὲν δυνάμεθα, φοβούμεθα». Εἰ! δοῦλε, ἀπιστε τῆς ἐκκλησίας, δὲν ἀπαρνήθης ἴσως ἐσὺ τὸν κόσμον, ὅταν ἐνδύθης τὸ φόρεμα τῆς ἱερωσύνης;» (Α48).

Προτροπή. Τὸ πιὸ ζωντανὸ καὶ δυναμικὸ ἀπ' τὰ πολύμορφα καὶ πολυσύνθετα σχήματά του εἶναι ἡ προτροπή, ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὸ